

Під тривожністю розуміється індивідуальна психологічна особливість, яка полягає в підвищеній схильності відчувати занепокоєння в самих різних ситуаціях, в тому числі і таких, об'єктивні характеристики яких до цього не мають. Тривожність – це властивість особистості, яке проявляється в частоті, регулярності та порозі виникнення відчуттів неспокою і невпевненості в своїх діях, переживанні реальних і передбачуваних «упущень» в здійснюваних діях або вчинках, заворушеннях з приводу малих місць або можливих подій і т. ін.

Таким чином, сучасне насінневе виробництво характеризується підвищеною інтенсивністю трудової діяльності, впливом негативних факторів середовища на працівника, виникненням ряду психічних станів: стомлення, психічної напруженості, зниження мотивації, стресу, монотонії, тривоги.

Аннотация. В данном исследовании представлены теоретический анализ особенностей профессионального стресса и других психических состояний в процессе трудовой деятельности. Определена специфика стрессогенности трудовой деятельности работников современного семенного производства.

Ключевые слова: стресс, дистресс, профессиональный стресс, производство.

Abstract. This study presents a theoretical analysis of the characteristics of occupational stress and other mental states in the process of work. The specifics of stressful labor activity of modern seed production workers are determined.

Key words: stress, distress, occupational stress, production.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Жебентяев В. А. Стресс и стресс-зависимые заболевания. СПб.: Речь, 2011. 346 с.
2. Китаев-Смык Дж. А., Организм и стресс: стресс жизни и стресс смерти. М.: Смысл, 2012. 464 с.
3. Лейбин В. Словарь-справочник по психоанализу. М.: АСТ, 2010. 1076 с.
4. Осеев А. А. Диагностика трудовых конфликтов в производственной организации. *Социальная политика и социология*. 2011. Вып. 4. С. 155–172.
5. Пузанова Ж. В. Эволюция концепций организационного поведения. *Теория и практика общественного развития*. 2014 № 2. С. 83–87.
6. Самоукина Н. В. Психология профессиональной деятельности. СПб.: Феникс, 2014. 238 с.
7. Белинская Е. П. Социальная психология личности: учебное пособие для студентов вузов. М.: ИЦ Академия, 2010. 304 с.
8. Коновалова В. Г. Управление персоналом: теория и практика. Управление конфликтами и стрессами: учебно-практическое пособие (ГРИФ). М.: Проспект, 2015. 88 с.

УДК 811.111

ОСОБЛИВОСТІ КОМПАРАТИВНИХ ІДІОМ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

В. І. Цибрій, О. О. Ситенко

Анотация. Статтю присвячено аналізу компаративних ідіом як окремого класу фразеологічних одиниць в англійській мові. У роботі висвітлено питання введення основи порівняння як обов'язкового структурного компонента КІ, досліджено стилістичні особливості КІ на основі прикладів з художніх творів англійських письменників, а також розглянуто класифікацію КІ на основі поширення та частотності вживання. Методологічною основою роботи є структурно-семантичний аналіз, контекстологічний аналіз, зіставний метод. За результатами дослідження зроблено наступні висновки: КІ є як мінімум двокомпонентними одиницями, що виконують ряд стилістичних функцій, мають багато семантичних та стилістичних особливостей, які мають бути враховані при перекладі.

Ключові слова: компаративні ідіоми, двокомпонентність, узуальні КІ, оказіональні КІ, стилістична функція.

Вступ. Художні тексти відзначаються особливо широким використанням зображально-виражальних мовних засобів, які допомагають виконувати основну функцію цих текстів – образно, емоційно, оцінно відтворювати об'єктивну дійсність через художні образи за допомогою мови.

До таких зображально-виражальних мовних засобів, що часто використовуються у художніх текстах, належать компаративні ідіоми [1, с. 101].

О. Щепка дає наступне визначення КІ: «компаративні фразеологічні одиниці – стійкі, відтворювані, частково або цілісно переосмислені експресивні одиниці мови, що мають формальні ознаки компаративності у вигляді порівняльних сполучників або інших порівняльних конструкцій» [2, с. 212].

Пізнання людиною об'єктів та явищ відбувається через пошук спільних та відмінних рис з уже відомими об'єктами та явищами. У мові цей процес знаходить відображення у порівняльних конструкціях, які згодом фразеологізуються і стають загальнонародним надбанням. Таким чином, фразеологічні одиниці порівняння найбільш яскраво та повно відображають особливості життя і побуту носіїв мови, особливості їх мислення та стереотипні уявлення про навколишній світ. Саме тому адекватний переклад даного виду фразеологічних одиниць є дуже важливим завданням для перекладача, що прагне передати КІ не тільки з мови оригіналу до мови перекладу, а й з однієї лінгвокультури в іншу, що зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Адекватний переклад мовної одиниці вимагає комплексного розуміння усіх її аспектів, а саме структурних, семантичних та синтаксичних особливостей, що ставиться за **метою** у нашому дослідженні.

У даній роботі **предметом** дослідження постають структурні, семантичні та стилістичні особливості компаративних фразеологічних одиниць.

При перекладі важливо розглядати КІ не ізольовано, а як частину певного контексту, та відтворювати відповідно її ролі як стилістичного засобу у художньому тексті. Саме тому важливим є аналіз стилістичних функцій КІ та дослідження двох типів фразеологічних одиниць порівняння – узуальних та okazіональних.

Серед українських мовознавців, що займалися проблемою перекладу КІ великий внесок зробили Р. П. Зорівчак, О. О. Молчко, Н. С. Хижняк, Т. О. Цепенюк, Я. І. Рецкер [1, с. 101].

Структурні особливості КІ. Як було зазначено, компаративні ідіоми – це стійкі й відтворювані сполучення слів, експресивна виразність яких базується на традиційному порівнянні. КІ завжди містять мінімум 2 елементи і порівняльний компонент, наприклад *as*. Вони складають особливу структурно-семантичну групу у складі фразеологічних одиниць. Їх семантична специфіка полягає у тому, що перший елемент зберігає своє пряме значення, а другий підлягає повному або частковому переосмисленню, яке перетворює його з елемента порівняння в елемент уточнення чи інтенсифікатора якості, котра міститься в першому компоненті.

Варто виділити деякі структурні ознаки компаративних ідіом:

а) двокомпонентність. Перший елемент такої фразеологічної одиниці описує властивість, ознаку чи стан позначуваного об'єкта і зазвичай виражається прикметником. Другий структурний елемент – порівняльне слово або словосполучення, що водиться сполучником *as*.

Порівняльні сполучники *as, like* об'єднують компоненти фразеологічної єдності і перетворюють їх в одне семантичне ціле.

б) особливий зв'язок між елементами. Другий компонент компаративної фразеологічної одиниці характеризує властивість, ознаку чи стан, що представлені першим компонентом. Порівняння здійснюється через певний образ, зіставлення із яким показує, якою мірою репрезентована та чи інша якість.

Зазвичай, такі порівняння мають тричленну структуру. У структурі акту порівняння виділяють: 1) порівнюваний об'єкт (компаратант); 2) об'єкт, із яким порівнюють (компаратор); 3) основа порівняння – властивість чи стан, який є спільним для обох компонентів і за яким їх порівнюють.

Компаративні ідіоматичні одиниці можуть поширюватися за рахунок синтаксично пов'язаних із ними слів, які доповнюють та конкретизують значення фразеологізму. Таке доповнення має атрибутивний характер і відбувається за допомогою прикметників чи

прислівників. На основі наявності чи відсутності «поширювачів» КІ поділяються на поширені та непоширені [3, с. 43].

Необхідність введення основи порівняння як обов'язкового структурного компонента КІ і досі є предметом дискусій серед науковців. Деякі вчені (М. Шанський, А. Молотков, В. Жуков, та ін.) вважають КІ однокомпонентними структурами, а основу порівняння розглядають як уже закріплену у колективній уяві мовців ознаку, що реалізується в конкретному контексті. Проте, як зазначає Л. Лебедева, основа порівняння виступає «обов'язковим оточенням» компаративних фразеологізмів, яку також називають «обов'язкове лексичне оточення» [2, с. 212].

Друга група вчених вважає, що КІ – це двокомпонентні структури. Так, В. Кювлієва зазначає, що основа порівняння є обов'язковим елементом КІ, а не словесним оточенням, а Н. Амосова підкреслює, що цілісне значення сполучення формується шляхом поєднання основи порівняння і компаратора. Лексикографічна практика доводить, що відсікання лівої частини КІ (основи порівняння) призводить до багатозначності фразеологізму, а отже теоретична концепція однокомпонентного складу КІ є досить суперечливою [2, с. 212–213].

Таким чином, можна виділити наступні підстави вважати КІ двокомпонентними структурами:

- 1) цілісне значення фразеологічної одиниці порівняння формується шляхом взаємодії значень її структурних елементів (основи та об'єкта порівняння);
- 2) КІ без основи порівняння є синтаксично несамоїтною і семантично недостатньою;
- 3) відсікання лівої частини фразеологізму призводить до його багатозначності;
- 4) лексикографічна практика доводить необхідність вказання першої частини КІ у словниках;
- 5) у мовленні КІ реалізуються у своїй повній, двокомпонентній формі.

Стилістичні особливості КІ. Уся експресивність фразеологізму, його влучність та емоційна виразність найкраще розкриваються у художньому тексті. Саме в цьому літературному стилі проявляються усі потенційні можливості фразеологізму до розкриття образної думки засобом асоціацій.

Ми дослідили функціонування КІ на основі матеріалу, відібраного з творів на основі творів англійських письменників, і виявили ряд стилістичних функцій, які виконують КІ у художньому тексті.

Так, однією із основних функцій фразеологічних одиниць порівняння, що слугують у тексті як інтенсифікатори влучності висловлювання, є емоційно-експресивна функція. Наприклад, *A man who eats like a pig ought to look like a pig* [4].

Спробуємо передати значення вислову, не використовуючи фразеологічних одиниць: «Чоловік, який багато їсть, виглядає повним». Як бачимо, використання порівняльних фразеологізмів надало йому експресивності та яскравого емоційного забарвлення, передаючи ставлення автора.

Співставляючи об'єкти дійсності із художніми образами, автор викликає у читача ряд асоціацій, що надає його твору високої експресивності та реалістичності. Компаративні ідіоми, в основі яких лежить традиційне порівняння, чудово виконують асоціативну функцію у тексті: *The Central Barracks was humming like a hive* [5]. ...*She of shroud gasped like a dying fish* [6]. *Old Jolyon looked round at her. Was she chaffing him? No, her eyes were soft as velvet* [7].

Розглянемо оцінну стилістичну функцію. Компаративні ідіоми не просто називають певну ознаку чи стан порівнюваного об'єкту, а й розкривають його через певний образ, за яким у свідомості носіїв мови уже закріплені певні асоціації – негативні або позитивні, якими автоматично наділяється й порівнюваний об'єкт. Таким чином, автор висловлює свою суб'єктивну оцінку того чи іншого явища, наприклад, *Now run in for the hall-door key, somebody. This little brat is bleeding like a pig* [8].

Досліджуючи семантичні особливості компаративних фразеологізмів, ми виявили, що нерідко протиріччя, яке лежить в основі КІ, надає усьому виразу іронічного забарвлення: *'Tis clear as mud you've forgotten me* [9].

Та навіть КІ, що не мають у своєму складі внутрішнього протиріччя, досить часто виконують функцію створення гумору, іронії або сатири: *Many a circus has shown the wondering world a learned pig, a creature of super-animal intelligence, and yet we say of a dull person, "He is as stupid as a pig," which proves merely that pigs vary vastly* [10].

Наступний уривок є яскравим прикладом функції створення градації: *When a thing is as cold as charity, it can't get any colder* [11].

Особливою стилістичною функцією КІ є лаконізація мовлення – адже вони володіють здатністю дуже стисло і влучно передати думку чи поняття: *Here he was, as large as life and as ugly as death* [12]. ...*Arresting a forestaller is as easy as falling off a log or walking out of a shop* [13].

Природньо, що компаративні ідіоми також виконують функцію передання зовнішніх та внутрішніх якостей персонажа. Наприклад, *If we had known he would have asked for you, we would have put you a clean collar on, and made you as smart as sixpence* [14]. *"Emily was always as stupid as an owl," said Miss Blenkinsop* [15]. *And waving her hand, white as a lily, and fine as a fairy's, she vanished within the porch...* [16].

Володіючи високим ступенем експресивності, КІ виконують також функцію створення необхідного колориту у художньому тексті: *But by-and-by, when it came to me that he was saying his prayers too long, I touched him, and he was as cold as a stone* [17].

Існує класифікація компаративних ідіом на основі поширення та частотності вживання:

1) узуальні КІ функціонують як традиційні репрезентанти мовної картини світу, відображають сукупність уявлень про навколишню дійсність та мисленнєві шаблони певного мовного угруповання. Яскравим прикладом цього може слугувати англійська ідіома *as right as rain*, що відображає уявлення про навколишню дійсність у британців, для яких дощова погода є звичним явищем.

2) okazionalnі або авторські КІ є результатом модифікацій традиційних КІ, до яких вдаються автори художніх творів з метою підвищення їх експресивності. Такий тип КІ зазвичай використовується лише в одному контексті та є ситуативно вмотивованим. Наприклад: *Her face was white – not merely pale, but white like snow or paper or icing-sugar, except for her very red mouth* [16].

Для створення яскравого художнього образу автор не обмежується традиційним *as white as snow*, а видозмінює структуру фразеологізму, додаючи до неї нові компоненти і нагромаджуючи асоціативні образи. Це наче надає нового життя фразеологізму, адже у одному поетичному образі поєднуються традиційне та авторське порівняння [18, с. 155].

Okazionalnі КІ передбачають видозміни семантики, форми, сполучуваності традиційних КІ. Такі трансформації наочно ілюструють подвійну природу мовних одиниць, які можуть одночасно відповідати усталеній загальномовній системі та втілювати оригінальний авторський задум. Okazionalnі КІ не є порушенням мовної норми, а скоріше відображенням її розвитку, і з часом також можуть бути зафіксовані у фразеологічних словниках [1, с. 102].

Висновки. Результати структурного аналізу КІ продемонстрували достатню кількість підстав вважати КІ двокомпонентними структурами, а основу порівняння – обов'язковим елементом таких фразеологічних одиниць.

Дослідження стилістичних функцій КІ у художньому тексті на основі творів англійських письменників виявило, що номінативна функція КІ зведена до мінімуму, а конотативний аспект відіграє головну роль. Отже, компаративні ідіоми є важливим засобом досягнення когерентності та зв'язності художнього тексту.

Розглянуто поділ компаративних фразеологічних одиниць на узуальні та оказіональні КІ.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні інших особливостей даного виду фразеологічних одиниць з метою вирішення проблеми їх адекватного відтворення у художньому перекладі.

Аннотация. Стаття посвящена анализу компаративных идиом как отдельного класса фразеологических единиц в английском языке. В работе освещены вопросы введения основы сравнения как обязательного структурного компонента КИ, исследованы стилистические особенности КИ на основе примеров из произведений английских писателей, а также рассмотрена классификация КИ на основе распространения и частотности употребления. Методологической основой работы является структурно-семантический анализ, контекстологический анализ, сопоставительный метод. По результатам исследования сделаны следующие выводы: КИ есть как минимум двухкомпонентными единицами, которые выполняют ряд стилистических функций, имеют много семантических и стилистических особенностей, которые должны быть учтены при переводе.

Ключевые слова: компаративные идиомы, двоконпонентность, узуальные КИ, окказиональные КИ, стилистическая функция.

Abstract. The article is devoted to the analysis of comparative idioms as a separate class of phraseological units in English. The paper covers the introduction of the basis of comparison as a mandatory structural component of CI, explores the stylistic features of CI on the basis of examples from the works of English writers, and considers the classification of CI based on the prevalence and frequency of use. The methodological basis of the work includes structural-semantic analysis, contextual analysis, comparative method. According to the results of the study, the following conclusions were made: CI are at least two-component units that perform a number of stylistic functions, have many semantic and stylistic features that must be taken into account in translation.

Key words: comparative idioms, bicomponent structure, conventional CI, occasional CI, stylistic function.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Тарасова А. В. Відтворення англійських компаративних фразеологізмів українських перекладах: дис.... канд. філол. наук: 10.12.16. Дніпропетровськ, 2017. 220 с.
2. Щепка О. А. Типологія компаративних фразеологічних одиниць в українській і російській мовах: порівняльний аспект. *Лінгвістичні студії*, 2011. Вип. 23
3. Романченко А. П. Про суть компаративних фразеологізмів та їх семантико-структурні особливості. *Записки з українського мовознавства. О.: «Астропринт»*, 2004. Вип. 14. С. 40–49.
4. Wells H. The truth about pyecraft. Scotts Valley: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2014. 28 p.
5. Trease G. Bows Against the Barons. New York: Meredith Press, 1966. 152 p.
6. Poe E. A. The Complete Tales and Poems. New York: Doubleday & Company, 1984. 821 p
7. Galsworthy J. Indian Summer of a Forsyte. Scotts Valley: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015. 248 p.
8. Cronin A. J. The Green Years. London : Orion Publishing Co, 1945. 240 p.
9. Kipling R. The City of Dreadful Night and Other Stories. London: British Library, Historical Print Editions, 2011. 272 p.
10. Seton-Thompson E. Lobo, the King of Currumpaw and Other Stories. Moscow: Foreign Languages Pub. House, 1956. 390 p.
11. Walsh J. Not Like This. London: Lawrence & Wishart, 1953. 144 p.
12. Maxwell W. B. Vivien. New York: D. Appleton, 1905. 510 p.
13. Chesterton G. K. The Outline of Sanity. Virginia: IHS Press, 2002. 184 p.
14. Dickens Ch. The Adventures of Oliver Twist. Rockville: Wildside Press, 2010. 418 p.
15. Thackeray W. The History of Pendennis. Londo: Ward, Lock & Co, 1892. 626 p.
16. Bronte Ch. Shirley. Scotts Valley: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016. 318 p.
17. Lyall E. Knight Errant, London: Hurst & Company, 1887. 402 p.
18. Дуброва С. В. Особливості художнього перекладу компаративних фразеологічних одиниць. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 2018. № 32. Том 2.